

EXEMPELSIDOR

Språkspellet

SPELBOKEN

JA OCH NEJ

I samiska svarar man vanligtvis genom att böja frågans verb jakande eller nekande. Det fungerar med alla verb, men används framförallt med **leat**, 'att vara'. Man måste då fundera över vem frågan gäller, alltså i vilken person frågan står. Handlar det om mig (1p sg) är svaret **Lean**, 'Ja' men gäller det min kompis (3p sg) är svaret **Lea**, 'Ja'.

Leat go don čeahppi sámástit?   *Är du bra på samiska?*

Lean/In leat.   *Ja/Nej.*

Lea go son čeahppi sámástit?   *Är hon/han bra på samiska.*

Lea/li leat.   *Ja/Nej.*

Det kan vara snyggt ibland att böja verb som svar. Men en genväg till att alltid säga rätt är att använda de oböjliga orden **juo**, 'ja' och **a-a**, 'nej'.

Personböjningsmönstret är anledningen till **Språkspelets** tre olika lekar. Med kort av samma färg kan du lita på att det blir rätt sorts *ja* och *nej*.

ALFABETET

bokstav	exempelord		kommentar till uttal
A a	<u>a</u> lit	<i>blå</i>	som <i>a</i> i svenska <i>mamma</i>
Á á	<u>Á</u> nde	<i>Anders</i>	som <i>a</i> ovan men med längre uttal
B b	<u>b</u> iila	<i>bil</i>	som på svenska; i vissa dialekter mer <i>p</i>
C c	<u>c</u> umma	<i>kyss</i>	som <i>ts</i> i svenskans <i>vits</i>
Č č	<u>č</u> áhci	<i>vatten</i>	som <i>tš</i> , eller som <i>ch</i> i engelskans <i>China</i>
D d	<u>d</u> on	<i>du</i>	som på svenska; i vissa dialekter mer <i>t</i>
Ð ð	<u>ráð</u> ðehus	<i>regering</i>	som engelskans tonande <i>th</i> i <i>this</i>
E e	<u>e</u> allin	<i>liv</i>	som på svenska
F f	<u>f</u> anas	<i>båt</i>	som på svenska
G g	<u>g</u> olli	<i>guld</i>	som på svenska; i vissa dialekter mer <i>k</i>
H h	<u>h</u> eahti	<i>nöd</i>	som på svenska
I i	<u>i</u> llu	<i>lycka</i>	som på svenska
J j	<u>j</u> ugástat	<i>sup</i>	som på svenska
K k	<u>k</u> lubba	<i>klubb</i>	som på svenska

L l	<u>l</u> áigi	<i>garn</i>	som på svenska
M m	<u>m</u> on	<i>jag</i>	som på svenska
N n	<u>n</u> állu	<i>nål</i>	som på svenska
Nj nj	<u>n</u> annil	<i>efter</i>	som <i>nj</i> i svenskans <i>njure</i> ; i vissa dialekter som svenskans <i>ng</i>
O o	<u>o</u> abbá	<i>syster</i>	som på svenska
P p	<u>p</u> essimista	<i>pessimist</i>	som på svenska
R r	<u>r</u> áđđehus	<i>regering</i>	som på svenska
S s	<u>s</u> eksualiteahтта	<i>sexualitet</i>	som på svenska
Š š	<u>š</u> addu	<i>växt</i>	som <i>tj</i> i svenskans <i>tjolahopp</i>
T t	<u>t</u> urista	<i>turist</i>	som på svenska
Ʀ Ʀ	<u>Ru</u> otta	<i>Sverige</i>	som engelskans tonlösa <i>th</i> i <i>thing</i>
U u	<u>u</u> nni	<i>liten</i>	som svenska <i>o</i> i <i>olycka</i>
V v	<u>v</u> ovdna	<i>vagn</i>	som på svenska
Z z	<u>v</u> ázz <i>i</i>	<i>fotgängare</i>	som <i>ts</i> i svenskans <i>vits</i>
Ž ž	<u>g</u> ožžat	<i>att kissa</i>	som <i>tš</i> , eller som <i>ch</i> i engelskans <i>China</i>

KONSONANTVÄXLING

Nordsamisk konsonantväxling är en utmaning. Den märks genom att exempelvis ett *nn* förvandlas till *n* när **mánná**, 'barnet' blir **máná**, 'barnets'. Uttalsskillnaden hörs tydligast i att första stavelsens *á*-ljud förlängs, på samma sätt som *a*:et i det svenska ordet *gran* är längre än *a*:et i ordet *grann*.

Dessutom kan konsonantljud växla kvalitet och skifta bokstäver. Exempelvis förändras *kt* i **sákta**, 'saften' till *vtt* i **sávttá**, 'saftens', och *lbn* i **filbma**, 'filmen' blir *lmm* i **filmma**, 'filmens'.

Ovanstående exempel är substantiv som med hjälp av konsonantväxling byter kasus från nominativ till genitiv. Det finns också verb som växlar, se "Verb" nedan.

Det finns 150 konsonantkombinationer som växlar, och det går inte att gissa sig till vilka som hör ihop. En komplett förteckning finns i *100 nordsamiska verb*, av Stoor & Söderbaum, Stoor Sthlm, 2008.

Konsonantväxling förekommer även i andra finsk-ugriska språk. I finska växlar *nk* till *ng* när **Helsinki**, 'Helsingfors' blir **Helsingissä**, 'till Helsingfors'.

NOMEN

Nomen är en samlingsbeteckning för substantiv, adjektiv, räkneord och pronomen som alla böjs på samma sätt. Nordsamiska nomen böjs i sju kasus: nominativ, genitiv, ackusativ, illativ, lokativ, komitativ och essiv; och i två numerus: singular och plural.

Svenska har färre kasus än samiska. Man kan säga att kasuset genitiv markeras med ett -s på slutet av det svenska ordet.

Svenska pronomen (som *han*) har en ackusativform (*honom*) vid sidan om genitivformen *hans*.

Samiska har kasus istället för några av de prepositioner som finns i svenska: illativ istället för prepositionen *till*, lokativ istället för *från*, komitativ istället för *med* och essiv istället för *som*.

JÄMNSTAVIGA SUBSTANTIV

Störst är gruppen jämnstaviga substantiv. Ordet **mánná**, 'barn' har starkstadium *nn* och svagstadium *n*. Så här ser det ut i alla sina fjorton former:

kasus	singular		plural	
nominativ:	mánná	<i>barnet</i>	mánát	<i>barnen</i>
genitiv:	máná	<i>barnets</i>	mánáid	<i>barnens</i>
ackusativ:	máná	<i>barnet</i>	mánáid	<i>barnen</i>
illativ:	mánnái	<i>till barnet</i>	mánáide	<i>till barnen</i>
lokativ:	mánás	<i>från barnet</i>	mánáin	<i>från barnen</i>
komitativ:	mánáin	<i>med barnet</i>	mánáiguin	<i>med barnen</i>
essiv:	mánnán	<i>som barn</i>	mánnán	<i>som barnen</i>

SUBSTANTIV

Man delar ofta in nordsamiska substantiv i tre grupper – jämnstaviga, udstaviga och kontrakta – eftersom de böjs i tre olika mönster.

Svagstadiet av *kt* är *vtt*. Det jämnstaviga substantivet **sákta**, 'saft' böjs så här:

kasus	singular		plural	
nominativ:	sákta	<i>saften</i>	sávttat	<i>safterna</i>
genitiv:	sávтта	<i>saftens</i>	sávttaid	<i>safternas</i>
ackusativ:	sávтта	<i>saften</i>	sávttaid	<i>safterna</i>
illativ:	sáktii	<i>till saften</i>	sávttaide	<i>till safterna</i>
lokativ:	sávttas	<i>från saften</i>	sávttain	<i>från safterna</i>
komitativ:	sávttain	<i>med saften</i>	sávttaiguin	<i>med safterna</i>
essiv:	sáktan	<i>som saft</i>	sáktan	<i>som safterna</i>